

УДК 631.3.00

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ КОМБАЙНОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

О. Надточій, канд. техн. наук, доцент, **Л. Тітова**, магістр,

І. Роговський, канд. техн. наук.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Розглянуто сучасний стан та проаналізовано тенденції забезпечення ринку зернозбиральних комбайнів і тракторів для аграріїв України.

Ключові слова: *комбайн, надійність, наробіток, втрати, продуктивність, технічний стан, потреба.*

Постановка проблеми. Практика довела, що успішне і своєчасне проведення збиральних робіт зернових в основному залежить від високого рівня матеріально-технічного забезпечення. Іншими і менш важливими чинниками є організація ефективної роботи збиральних загонів, транспортне забезпечення, кліматичні умови, кадрове забезпечення та рівень організації робіт у цілому.

Низька платоспроможність сільськогосподарських підприємств та незначні обсяги інвестицій призвели до значного зниження рівня фондозабезпеченості. Нині технічне оснащення аграрного виробництва уже перетнуло критичну межу. Щорічне фактичне придбання зернозбиральних комбайнів сільськогосподарськими підприємствами в останні роки не перевищує 1,2 тис. одиниць, половина від кількості яких щорічно списується. При цьому щорічні втрати зерна від несвоєчасного збирання за різними оцінками сягають більше 10% зібраного урожаю і сягають до 7 мли тонн. Тому гострою проблемою є пошук можливостей для зниження втрат і покращення оснащення аграрного виробництва сучасною високо продуктивною технікою. Це ще більш актуально, зважаючи на *опублікований аналітичною групою Da Vinci AG ст черговий кварталний прогноз Ukrainian Economic Trends Foreca, згідно з яким товари українського АПК стали безальтернативним локомотивом українського експорту.* Так, уже за 5 місяців 2016 року частка експорту товарів українського АПК склала 41%. Для порівняння у 2011 році цей показник становив лише 18%. Зростання частки експорту АПК є тривалою тенденцією. Війна на Донбасі і втрати в металургійній і машинобудівній галузях, які понесла Україна, лише посилюють цю тенденцію. При цьому в самому експорті *41,2% займають саме зернові.*

Аналіз останніх досліджень. Раніше лідером сегмента продажу зернозбиральних комбайнів був Claas, але останні роки дозволили наростити

продаж New Holland, Case та John Deere. Українські великі та середні господарства почали більше купувати нову збиральну техніку, поступово відмовляючись від уживаної. На сьогодні в Україні наявні зернозбиральні комбайни всіх провідних виробників світу понад 100 марок, моделей, модифікацій із різними термінами експлуатації від 1 до 30 років. Зокрема з далекого зарубіжжя приблизно 18000 одиниць. Із них близько 7700 виробництва фірми "Claas", 4700 фірми John Deere, 2300 фірми "AGCO", 2000 фірми "Case", і 1300 одиниць фірми New Holland [1, 2].

Виклад основного матеріалу дослідження. Станом на початок 2009 року в Україні налічувалося близько 57435 одиниць різних типів, моделей, модифікацій різних фірм зернозбиральних комбайнів зі строком експлуатації від 1 до 30 років, з них 39091 – у власності сільськогосподарських підприємств, а 18344 – у господарствах населення [1]. Як, наскільки і в який бік змінилася ситуація на сьогодні за 5 років потому?

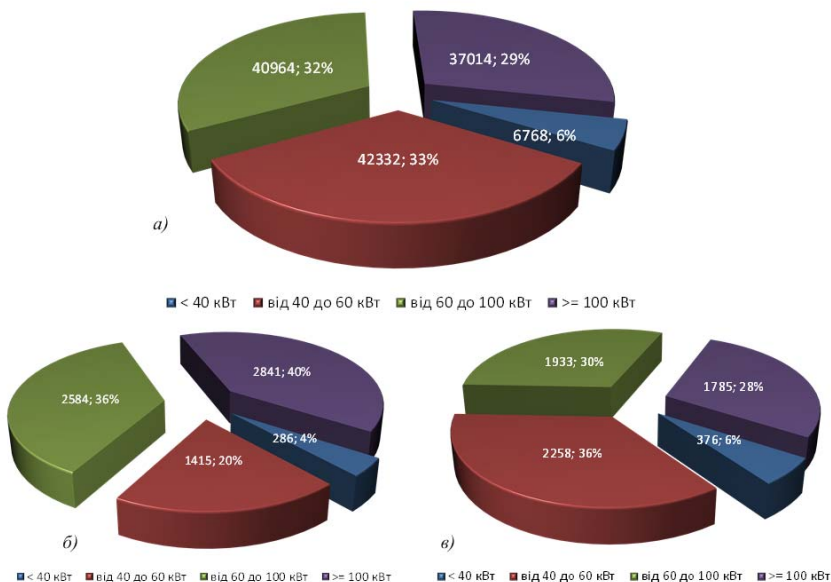

Рисунок 1 – Рух тракторів у сільському господарстві України протягом 2015 року

(а – на початок року ; б – надійшло; в – вибуло)

Аграрні підприємства мають гостру потребу в енергетичних засобах і збиральних машинах. Оскільки на сьогодні навантаження, особливо на комбайни, іноді вдвічі перевищують нормативні (180 м.-год.) і складають

350, а у деяких господарствах і 400 м.-год. на комбайн. Тому, ними виділяються кошти на закупівлю тракторів і зернозбиральних комбайнів: понад 20-25% коштів на придбання вітчизняних, до 25-35% на придбання нових іноземних і 55-40% уживаних іноземних машин. Загалом же, парк зернозбиральних комбайнів зменшився і переступив критичну межу [3].

Порівняно з тим же 2009 роком кількість тракторів у 2015 році знизилася на 25% і склала 127078 тис. од. (168500 тис. од. у 2009 р) [4,5]. Це тривожна тенденція. Аналізуючи кількісний склад тракторів та їх рух протягом року, можна відмітити збільшення зацікавленості сільгоспідприємств до тракторів з потужністю понад 100 кВт. За 2015 рік загалом їх кількість збільшилася на $2841 - 1785 = 1056$ од. У той же час кількість тракторів з потужністю від 40 до 60 кВт зменшилася на 844 трактори.

Подібна тенденція збереглася і на ринку зернозбиральних комбайнів. Однак інтенсивність зменшення парку комбайнів дещо сповільнилась порівняно з 2009 роком [1]. Зокрема з 1815 комбайнів у 2009 р. ця кількість склала лише 161 комбайн у 2015 (рис. 2).

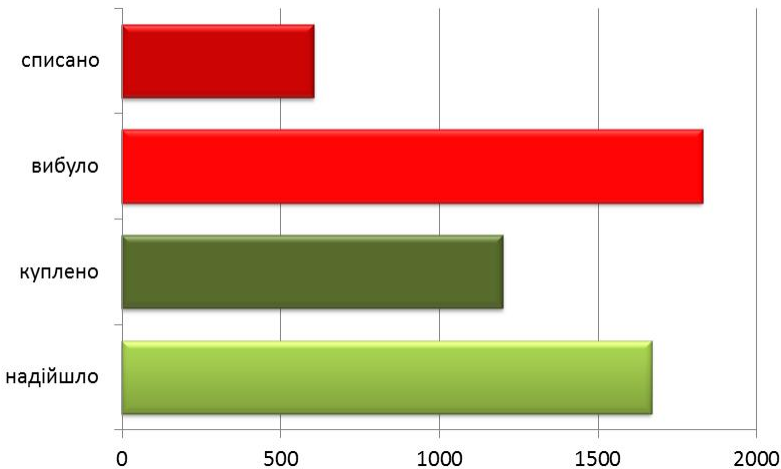

Рисунок 2 – Рух зернозбиральних комбайнів у сільськогосподарських підприємствах за 2015 рік

З одного боку може здатися, що така тенденція (кількість комбайнів, яка надійшла менша за ту кількість, яка вибула) нарешті виправилась і щорічно Україна нарешті стане більше купувати комбайнів ніж списувати. Однак на нашу думку таке твердження передчасне. Скоріш за все, сільгоспвиробники просто продовжують стагнацію тих комбайнів, які давно вичерпали свій ресурс, продовжуючи їх експлуатацію навіть в економічно не вигідних умовах (затрати на обслуговування і ремонт перевищують вигоду

від експлуатації). І ця невідгідність експлуатації впливає уже на кінець року після підрахунків собівартості виробництва.

Аналізуючи динаміку придбання комбайнів за останні три роки (рис.3), можна відмітити, що тенденція до зниження кількості комбайнів зберігається і надалі. За три останні роки загальна кількість тракторів у сільськогосподарських підприємствах знизилася на 12689 тракторів і на 2629 зернозбиральних комбайнів. З одного боку ситуацію мало б виправити вітчизняне машинобудування (комбайнобудування). Тим більше, що з листопада 2012 року набули чинності зміни до Закону України «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу», відповідно до яких створено умови для налагодження внутрішнього виробництва сучасної сільгосптехніки, а обмеження дії заходів стимулювання на період з 2003 по 2010 роки було знято. Однак і тут, як виявляється, не все так добре, як би цього хотілося.

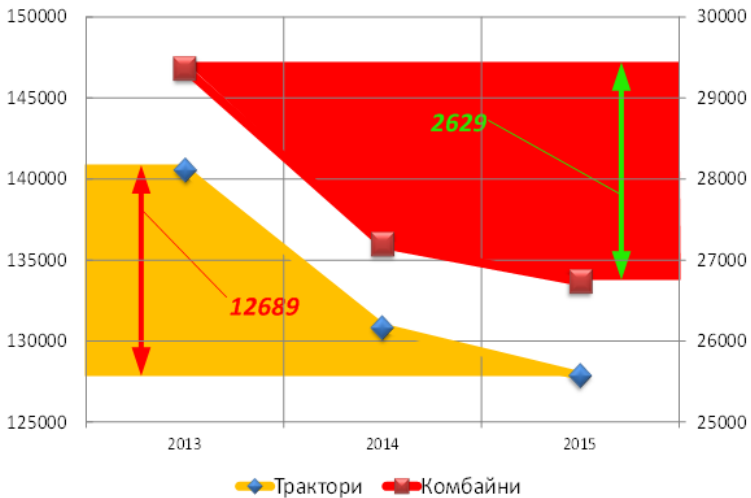

Рисунок 3 – Наявність тракторів і комбайнів у сільськогосподарських підприємствах у 2013–2015 роках

Аналіз ринку свідчить, що останніми роками придбання тракторів щорічно зменшувалося. Якщо у 2012 р. їх було придбано майже 3979 шт. (на суму 1822144 тис. грн.), то у 2015 р. на половину менше 2198 шт. (на суму 1989973 тис. грн.), а за 4 місяці 2016 р. — 592 (рис. 4. - дані за 2016 рік екстрапольовані на цілий рік) [5]. При цьому незважаючи на зменшення кількості придбаної техніки загальна сума коштів майже не змінилася як у 2012, так і в 2016. Це на перший погляд це свідчить про те, що

сільгоспвиробники стали більш розбірливими і стали надавати перевагу більш дорогій і надійній техніці. Однак це лише на перший погляд. У розрахунках і під час побудови графіків ціни були переведені в \$USA, як більш стабільну грошову одиницю та через те, що більшість придбаних тракторів є іноземними.

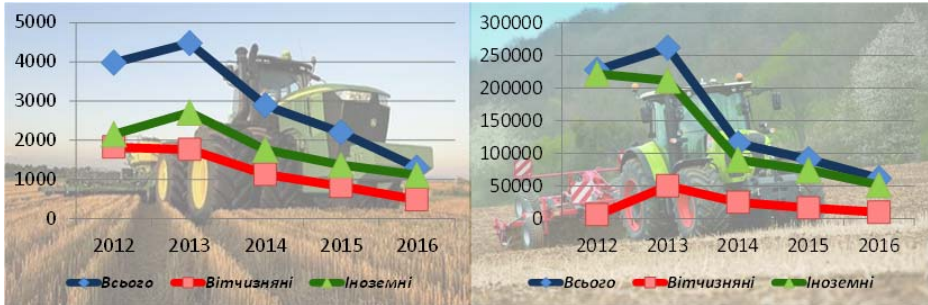

Рисунок 4 – Придбання тракторів у 2012 – 2016 роках (ліворуч – одиниць, праворуч – тис. \$)

При цьому враховувався середньорічний курс валют. А саме 2012 – 8 грн./\$, 2013 – 8 грн./\$, 2014 – 11,87 грн./\$, 2015 – 21,87 грн./\$ та 2016 – 24,4.

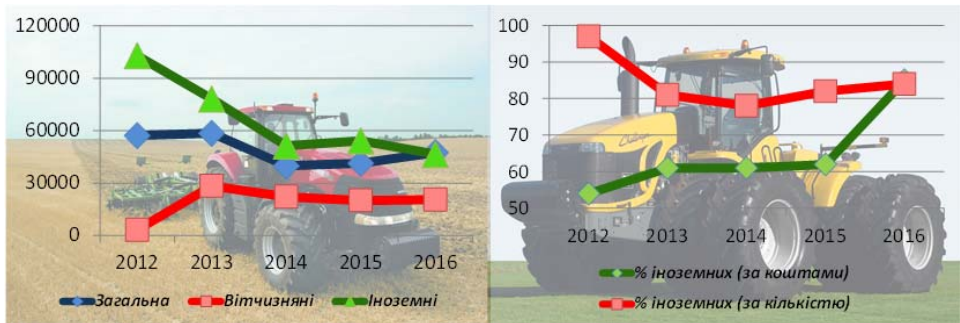

Рисунок 5 – Середня ціна (тис.\$) придбаних тракторів у 2012 – 2016 роках (ліворуч), праворуч – % придбаних іноземних

Графіки (рис.5) середньої ціни придбаного трактора свідчать що перевагу аграрії стали надавати більш дешевій техніці, а точніше вторинному ринку техніки, яка була у вжитку. Притому перевага надавалася, і ця тенденція зберігається, як у кількісному, так і грошовому еквіваленті саме іноземним тракторам.

Яким чином виглядає ситуація з придбанням зернозбиральних комбайнів (рис. 6, 7).

Тут ситуація ще більш критична. Можна стверджувати, що придбання комбайнів сільгоспвиробниками уже увійшло в круте піке. Порівняно з роком, який передував війні з Росією (2013), загалом на сьогодні кількість придбаних комбайнів кількісно знизилася в 5 разів (з 1234 до 242). За кількісним складом вітчизняні в 6,4 рази, а іноземні в 4,95. При цьому вартісні показники для всіх однакові і показують зниження витрат на 2,81 рази для гривні і 8,6 рази для \$ США.

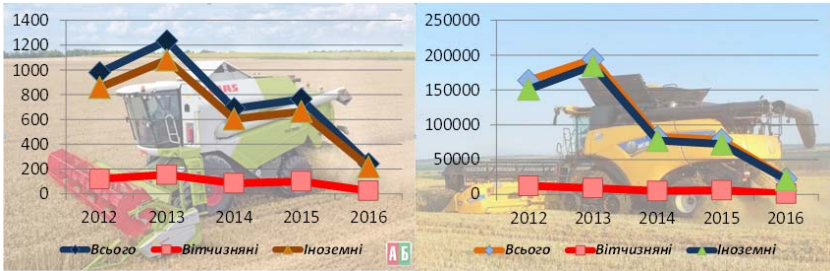

Рисунок 6 – Придбання зернозбиральних комбайнів у 2012 – 2016 роках (ліворуч – одиниць, праворуч – тис. \$)

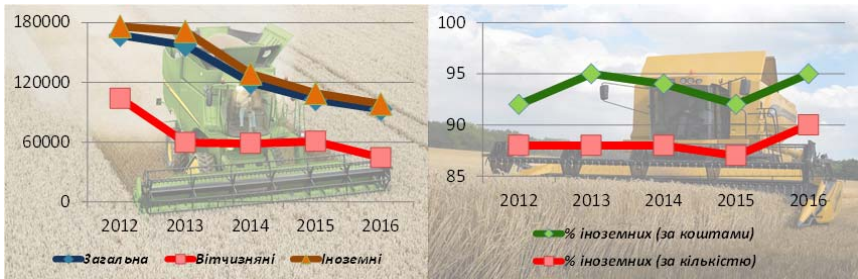

Рисунок 7 – Середня ціна (тис.\$) придбаних ЗК у 2012 – 2016 роках (ліворуч), праворуч – % придбаних іноземних

Середня ж ціна за один зернозбиральний комбайн (рис.6) показує скорочення розриву між вітчизняним і іноземними комбайнами. Так, у тому ж 2013 році цей розрив складав 2,88 рази, а вже у 2015 і 2016 відповідно у 1,8 і 2,2 рази. Це ще одне підтвердження того, що Україна збільшила поповнення зернозбиральної техніки вживаними моделями, залишкова вартість яких майже рівна вартості нових вітчизняних машин. То чому ж ми так вперто відмовляємось купувати вітчизняні комбайни? Хіба ми не патріоти? Звісно патріоти. Але одного лозунгу «купуй українське та підтримай вітчизняного виробника» уже недостатньо. Аргументи, що вітчизняний комбайн майже втричі дешевший від іноземного свідчать лише про те, що ціна формується за

рахунок неякісних матеріалів, застарілої технології виробництва і дешевої робочої сили. Всім зрозуміло, що це не є показники якості. Це може ще якось себе виправдати у придбанні нескладної техніки (рис.8, 9), наприклад, ґрунтообробної, де відсутні інновації вже десятками років. Таку техніку ми ще вміємо виготовляти і достатньо якісну.

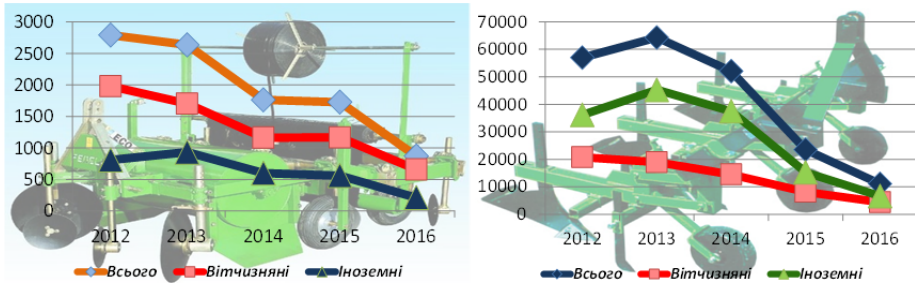

Рисунок 8 – Придбання ґрунтообробної техніки у 2012 – 2016 роках (ліворуч – одиниць, праворуч – тис. \$)

Як свідчать дані, левову частку придбаної ґрунтообробної техніки все ж складають вітчизняні зразки. І хоча з 2013 придбання ґрунтообробної техніки загалом теж знизилося втричі, загальна тенденція вибору саме вітчизняної техніки збережена і навіть покращена. А саме, у 2013 році Україна купувала в 2,44 рази більше вітчизняних знарядь, а з роками це співвідношення збільшилося до 3,12 у 2016 році.

Якщо ж узяти придбання вітчизняної ґрунтообробної техніки порівняно з іноземною то частка іноземної становить лише близько 35% - 2013 р. і 24% у 2016. У грошовому еквіваленті ті ж показники показують, що більша кількість коштів припадає на іноземну техніку. А саме 70 і 60% відповідно за ті ж роки.

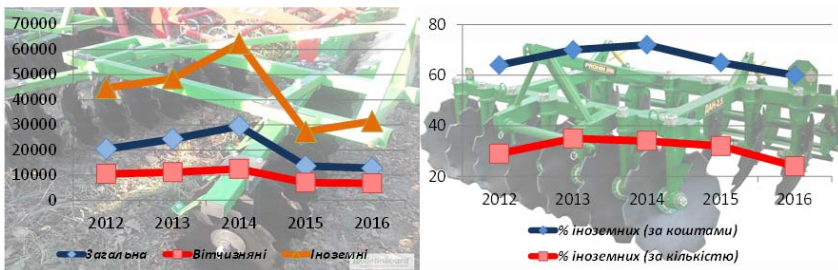

Рисунок 9 – Середня ціна (тис.\$) за одиницю придбаної ґрунтообробної техніки у 2012 – 2016 роках (ліворуч), праворуч – % придбаних іноземних

Висновки

1. Виходячи з проведеного аналізу попит на сільськогосподарську техніку, особливо енергетичні засоби і зернозбиральні комбайни, на жаль задовольняється в основному іноземною технікою. При цьому вітчизняна техніка не користується високим попитом навіть на внутрішньому ринку. Причиною такої переваги є те, що покупці зацікавлені в найбільш продуктивній, надійній, економічній і високотехнологічній техніці закордонного виробництва. Сьогодні уже на полях України випробовується найбільший гусеничний зернозбиральний комбайн New Holland CR10.90, який за 8 годин зібрав 797,656 тонн пшениці (цей рекорд зафіксовано у «Книзі рекордів Гіннеса»). Звісно ця техніка поза конкуренцією.

2. Галузь вітчизняного сільськогосподарського машинобудування перебуває в занедбаному стані і в існуючих конкурентних умовах не здатна без державної підтримки вийти з цієї негативної ситуації. На сучасному етапі необхідне формування чітко спрямованої державної стратегії щодо забезпечення виходу цієї сфери АПК з кризової ситуації. В іншому випадку існує реальна загроза втрати залишків вітчизняних заводів-виробників, що призведе до повної залежності від імпорту сільськогосподарської техніки.

3. Виходом із ситуації могло б бути спільне виробництво іноземної техніки. І спроби такого виробництва були. Зокрема це: меморандум між Херсонським машинобудівним заводом (ХМЗ) і білоруським «Гомельсільмашем» щодо спільного виробництва зернозбирального комбайна «Палессе» із білоруських комплектувальних; ХМЗ спільно з німецькою компанією CLAAS запустив у виробництво її зернозбиральний комбайн Тисапо-440, отримавши кілька українсько-німецьких гібридів «Скіф Тукано 440»; «Інноваційні технології» збирали зернозбиральні комбайни КЗС-15 «Сварог» на 100 % із запчастин відомої імпоротної машини New Holland CSX 7080; ХТЗ із компанією Sampo Rosenlew планували з 2016 року поставити на потік серійне виробництво й випустити 200 комбайнів за рік, а до 2018 року збільшити випуск машин до 500 штук на рік. Усі ці спроби завершилися у кращому випадку випуском декількох зразків комбайнів. Однак стосовно зернозбиральних комбайнів це чи не єдиний шлях виходу із такого скрутного становища, коли через брак сучасної збиральної техніки українські аграрії втрачають щороку 11% врожаю, а це майже 7 млн. тонн зернових.

Література

1. Войтюк Д. Г. Моніторинг комбайнового ринку України (ч. 1) / Д. Г. Войтюк, О. В. Надточій, В. Д. Войтюк, А. А. Демко, О. А. Демко // Науковий вісник Національний університет біоресурсів і природокористування України. Серія: техніка та енергетика АПК. – К., 2010. – Вип. 144, ч. 4. – С. 192–200.

2. Войтюк Д. Г. Моніторинг комбайнового ринку України (ч. 2) / Д. Г. Войтюк, О. В. Надгочій, В. Д. Войтюк, А. А. Демко, О. А. Демко // Науковий вісник Національний університет біоресурсів і природокористування України. Серія: техніка та енергетика АПК. – К., 2010. – Вип. 144, ч. 5. – С. 197–207.

3. Соловей Д. Ю. Аналіз кон'юнктури ринку сільськогосподарської техніки в Україні / Д. Ю Соловей, Я. К. Білоусько // Економіка АПК. – К., 2014. □ №1 – С. 40 – 44.

4. Купівля матеріально-технічних ресурсів для виробничих потреб сільськогосподарськими підприємствами у 2015 році. // Статистичний бюлетень. – К., 2015 – 42 с.

5. Наявність сільськогосподарської техніки та енергетичних потужностей у сільському господарстві У 2015 році. // Статистичний бюлетень. – К., 2016 – 43 с.

6. Загарний В. Вітчизняний комбайн? Заморожено! / В. Загарний, І. Петренко // Агробізнес сьогодні. – К., 2016 №1-2(320-321).

Аннотация

Рассмотрено современное состояние и проанализированы тенденции обеспечения рынка зерноуборочных комбайнов и тракторов для аграриев Украины.

Summary

Considers the current state is considered and trends of supplying Ukrainian market with combine harvesters and tractors for the farmers of Ukraine are analyzed.